

Centaurea jacea

Nomenclatuur/etymologie

De geslachtsnaam *Centaurea* is afgeleid van het Griekse woord voor centaur. Volgens de Griekse mythologie zou de centaur Chiron de geneeskrachtige eigenschappen van de plant hebben ontdekt en deze hebben gebruikt om wonden te genezen. De soortnaam *jacea* is afkomstig van het Latijnse woord *jaceo*, wat 'neerliggen' kan betekenen, wat mogelijk verwijst naar de vorm van de bladeren of de groeiwijze van bepaalde varianten. De Nederlandse naam Knoopkruid verwijst naar de knopvormige, bolle bloemhoofdjes voordat ze volledig openen.

Taxonomie

De taxonomie van *Centaurea jacea* is complex en variabel, met veel discussie over de precieze indeling van ondersoorten en variëteiten, en hybridisatie komt vaak voor, bijvoorbeeld met het Zwart knoopkruid (*Centaurea nigra*).

- Rijk: *Plantae*
- Orde: *Asterales*
- Familie: *Asteraceae* (Composietenfamilie)
- Geslacht: *Centaurea*
- Soort: *Centaurea jacea*

Synoniemen

Vanwege de grote variabiliteit en de historische taxonomische discussies heeft *Centaurea jacea* een overvloed aan synoniemen. Enkele geaccepteerde en veelvoorkomende synoniemen zijn: *Centaurea thuillieri*, *Centaurea pratensis*, *Centaurea nigra* (vaak beschouwd als ondersoort of nauw verwante soort), *Centaurea debeauxii*, *Centaurea microptilon*, *Centaurea angustifolia*, *Centaurea vulgaris* var. *jacea* (L.) Godr., *Calcitrapa jacea* (L.) Peterm., en *Jacea pratensis* Lam.

Variëteiten en cultivars

Centaurea jacea is een zeer variabele soort, wat leidt tot een aantal erkende ondersoorten (*subsp.*) en variëteiten (*var.*). Een veel besproken ondersoort is *Centaurea jacea* subsp. *nigra* (Zwart knoopkruid), hoewel deze vaak ook als een aparte soort (*Centaurea nigra*) wordt behandeld. Er zijn echter weinig specifieke cultivars van de zuivere *Centaurea jacea* bekend die op grote schaal in de handel zijn in vergelijking met andere *Centaurea*-soorten, maar ze

worden wel gekweekt voor wilde tuinen. Veel benoemde cultivars, zoals 'Jordy' (ook wel 'Jody') of 'Caramia', zijn vaak hybriden waarbij *Centaurea jacea* betrokken is, of cultivars van andere *Centaurea*-soorten zoals *Centaurea montana* (bijvoorbeeld 'Alba', 'Carnea', 'Joyce', 'Parham', 'Violetta') die soms ten onrechte met *Centaurea jacea* worden geassocieerd door de generieke naamgeving van knoopkruid. De soort wordt echter vaak zelf als inheems, robuust en variabele plant in tuinen gebruikt.

Familie

Centaurea jacea behoort tot de Compositenfamilie (*Asteraceae* of *Compositae*). Dit is een van de grootste plantenfamilies ter wereld en wordt gekenmerkt door de bloemen die zijn samengesteld uit vele kleine buis- en/of lintbloempjes, geclusterd in een bloemhoofdje.

Hoogte

De hoogte van *Centaurea jacea* varieert aanzienlijk, afhankelijk van de groeiplaats en de ondersoort. Over het algemeen bereikt de plant een hoogte tussen 30 en 80 cm, maar in sommige gevallen kan ze uitgroeien tot 100 of zelfs 120 cm. Het is een rechtopstaande, polvormende vaste plant.

Bloemkleur

De bloemhoofdjes van *Centaurea jacea* bestaan uit buisbloemen en zijn meestal roze tot roodpaars of violetpaars. Soms komen er ook planten met witte bloemen voor. De randbloemen zijn vergroot en steriel, waardoor het bloemhoofdje een stralend, distelachtig uiterlijk krijgt.

Bladkleur

De bladeren van het Knoopkruid zijn over het algemeen middengroen en hebben een matte uitstraling. Ze zijn lancetvormig, ongedeeld en soms licht getand of de onderste bladeren kunnen bochtig tot veerspletig zijn. De plant heeft soms een licht grijze beharing, wat de bladeren een wat grijzige tint kan geven.

Bloeiperiode

De bloeiperiode van *Centaurea jacea* is relatief lang. De plant bloeit doorgaans van juni tot in de herfst, vaak tot en met september of zelfs november, afhankelijk van de groeiplaats en het klimaat.

Standplaats

Centaurea jacea gedijt het beste op een zonnige standplaats, hoewel lichte schaduw ook wordt verdragen. De bodem moet bij voorkeur goed doorlatend zijn en is meestal matig droog tot licht vochtig, voedselarm tot matig voedselrijk en varieert van zwak-zuur tot kalkrijk. In het wild komt de plant vaak voor in graslanden, bermen, op dijken, hellingen, langs bosranden en op braakliggend terrein.

Herkomst

De oorspronkelijke herkomst van *Centaurea jacea* is Europa, zich uitstrekkend tot West-Siberië en de Kaukasus. De plant wordt beschouwd als inheems in een groot deel van Europa. Ze is in de loop der tijd ingevoerd in andere delen van de wereld, zoals Noord-Amerika, waar ze lokaal soms als invasieve soort wordt beschouwd.

Soort gewas

Centaurea jacea is een overblijvende (meerjarige) kruidachtige plant (*vaste plant*). Ze sterft in de winter bovengronds af.

Vermeerderingswijze

De plant kan zich op verschillende manieren vermeerderen. De meest voorkomende methoden zijn door zaad (de glimmende nootjes die zich na de bloei vormen) en vegetatief door middel van wortelstokken (korte uitlopers vanuit de wortels). In tuinen kan de plant ook worden vermeerderd door deling van de pol.

Klimaatzone

Centaurea jacea is goed winterhard en wordt meestal ingedeeld in de USDA winterhardheidszones 4 tot 8, wat duidt op een uitstekende vorstbestendigheid.

Insecten

Centaurea jacea is een uitstekende en zeer populaire nectarplant, wat het een belangrijke voedselbron maakt voor een breed scala aan insecten. Ze trekt veel soorten wilde bijen (zoals de grasbij, breedbandgroefbij en houtmetselbij), zweefvliegen, en vlinders aan. Veel voorkomende vlinderbezoekers zijn de Distelvlinder, het Bruin zandoogje, de Kleine vos, en diverse soorten witjes.

Bronvermelding

- <https://www.wilde-planten.nl/knoopkruid.htm>
 - <https://www.floravannederland.nl/planten/knoopkruid>
 - [https://nl.wikipedia.org/wiki/Knoopkruid_\(soort](https://nl.wikipedia.org/wiki/Knoopkruid_(soort))
 - <https://www.tuinadvies.be/plantengids/7592/centaurea-jacea/cultivars>
 - <https://hardy-plant.org.uk/publication/perennial-centaureas-for-the-garden>
 - <https://www.lorberg.com/en-gb/article/2776>
-

Samenvatting

Onderwerp	Resultaat
Nomenclatuur/etymologie	Afgeleid van de centaur Chiron; soortnaam <i>jacea</i> mogelijk van <i>jaceo</i> ('neerliggen').
Taxonomie	Rijk: <i>Plantae</i> , Familie: <i>Asteraceae</i> , Geslacht: <i>Centaurea</i> , Soort: <i>C. jacea</i> .
Synoniemen	<i>Centaurea thuillieri</i> , <i>Centaurea pratensis</i> , <i>Centaurea nigra</i> (vaak als subsp. gezien), <i>Centaurea debeauxii</i> , <i>Centaurea microptilon</i> , <i>Centaurea angustifolia</i> , <i>Centaurea vulgaris</i> var. <i>jacea</i> , <i>Calcitrapa jacea</i> , <i>Jacea pratensis</i> .
Variëteiten en cultivars	Zeer variabel, inclusief <i>Centaurea jacea</i> subsp. <i>nigra</i> (Zwart knoopkruid). Weinig zuivere cultivars, vaak hybriden (bv. 'Jordy', 'Caramia').
Familie	<i>Asteraceae</i> (Composietenfamilie).
Hoogte	30–80 cm, kan tot 120 cm worden.
Bloemkleur	Roze tot roodpaars of violetpaars, soms wit.
Bladkleur	Middengroen, mat, soms met grijze beharing.
Bloeiperiode	Juni tot in de herfst (september/november).
Standplaats	Volle zon tot lichte schaduw; goed doorlatende, matig droge tot licht vochtige, voedselarme tot matig voedselrijke grond.
Herkomst	Europa, tot West-Siberië en Kaukasus.
Soort gewas	Overblijvende (meerjarige) kruidachtige plant.
Vermeerderingswijze	Door zaad, wortelstokken en deling.
Klimaatzone	USDA zone 4 tot 8.
Insecten	Zeer goede nectarplant voor wilde bijen (bv. grasbij, houtmetselbij), zweefvliegen en vlinders (bv. Distelvlinder, Bruin zandoogje, Kleine vos).